

УДК 355.433.4

К. Ю. Гунбін

СИСТЕМА ЗАХОДІВ ПРОТИДІЇ НЕГАТИВНОМУ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОМУ ВПЛИВУ НА ОСОБОВИЙ СКЛАД ВНУТРІШНІХ ВІЙСЬК НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВО-БОЙОВИХ ЗАВДАНЬ З ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ

Наведено заходи й інструментарій протидії негативному інформаційно-психологічному впливу на різних етапах виконання службово-бойового завдання військовослужбовцями внутрішніх військ: підготовки до виконання завдання у місцях постійної дислокації, на марші, у районі виконання завдання та у бойових порядках під час виконання завдання.

Постановка проблеми. Одним із найскладніших службово-бойових завдань (СБЗ), що виконують військовослужбовці внутрішніх військ (ВВ), є охорона громадського порядку під час масових суспільно-політичних заходів. Складність їх полягає в інтенсивному інформаційно-психологічному впливі, що здійснюють протидіючі сили як на цивільне населення, так і на військовослужбовців. Наразі кожні вибори владних структур, що відбуваються на партійній основі, супроводжуються боротьбою ідеологій за голоси виборців, і до цієї боротьби мимоволі (і не тільки) втягують військовослужбовців ВВ.

Досить часто інформаційно-психологічний вплив здійснюється не лише і не стільки для того щоб прихилити на свій бік військовослужбовців ВВ, скільки для того щоб дискредитувати їх, вивести їх із “політичної гри” як силу, що забезпечує охорону громадського порядку під час масових політичних заходів та ускладнює грубе і подекуди цинічне маніпулювання цивільним населенням (наприклад натовпом). У таких умовах протидіючі політичні сили нерідко здійснюють вплив на військовослужбовців внутрішніх військ з метою погіршити морально-психологічний стан військовослужбовців задля зниження їх психологічної готовності до діяльності або відмови від її виконання. У таких умовах здійснення протидії негативному інформаційно-психологічному впливу є дуже складним завданням, яке потребує як використання світового досвіду, так і власних наукових розробок, що враховують вітчизняну специфіку виконання СБЗ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання протидії негативному інформаційно-психологічному впливу є актуальним для багатьох країн та їх армій, особливо для тих, які змушені боротися за свою цілісність чи які

нешодавно здобули свою незалежність.

Так, у Доктрині інформаційної безпеки Російської Федерації [2], розробленій на основі досягнень російських військових дослідників, дається практично-спрямоване визначення негативного інформаційно-психологічного впливу. Під ним розуміють пропагандистські та психологічні дії, що спричиняють:

- зниження боєготовності та боєздатності військ, зменшення службової активності, дезертирство серед військовослужбовців, симуляцію хвороб, ухилення від виконання наказів командирів, викривлення картини бойових дій і бойової обстановки;

- зниження морального духу, створення обстановки невпевненості і занепокоєння особового складу стосовно свого майбутнього, майбутнього Збройних сил та інших військових формувань держави, а у воєнний час – ослаблення волі до військового опору;

- нівелювання почуття гордості за свою державу, за свої Збройні сили та інші військові формування держави, нейтралізацію патріотизму військовослужбовців виконувати свій конституційний обов'язок щодо захисту Батьківщини;

- розкол військових колективів, суперечності між різними категоріями військовослужбовців;

- неправильне сприймання військовослужбовцями існуючих загроз національній безпеці, дійсних планів і намірів імовірного противника.

Така практична спрямованість дозволяє адекватно розробляти заходи протидії.

Подібна робота проводиться й у Білорусі. Наприклад, в Інструкції прикордонних військ [4] вказується, що задачами спеціальних заходів протидії впливу мають бути:

- моніторинг діючих і потенційних інформаційних загроз, стану інформаційної безпеки військових частин;

- отримання й аналіз даних про замисли,

К. Ю. Гунбін. Система заходів протидії негативному інформаційно-психологічному впливу на особовий склад внутрішніх військ на різних етапах виконання службово-бойових завдань з охорони громадського порядку

можливі сили, засоби інформаційно-психологічного впливу на військовослужбовців, членів їх родин, цивільний персонал та прогнозування його результатів;

– проведення заходів щодо інформаційного та психологічного захисту від негативного інформаційно-психологічного впливу;

– розроблення та вжиття своєчасних профілактичних заходів щодо виключення (ослаблення) негативних наслідків інформаційно-психологічного впливу на військовослужбовців, членів їх родин, цивільного персоналу.

На думку білоруських військових дослідників, що розробляли згадану Інструкцію, основними напрямками реалізації спеціальних заходів у ході проведення контрпропагандистських дій є:

– роз'яснення військовослужбовцям, цивільному персоналу прийомів та техніки проведення пропаганди, здійснюваних психологічних акцій та дій з метою формування установок для їх критичного сприйняття;

– роз'яснення військовослужбовцям та цивільному персоналу сутності, цілей, завдань, тематики, форм, методів і технічних засобів ведення психологічних операцій, їх спрямованості, істинних намірів та інтересів;

– ознайомлення військовослужбовців з фактами, що свідчать про вдосконалені прийоми і методи, які використовуються противником з метою впливу на індивідуальну і групову свідомість військовослужбовців;

– прогнозування тематики та символіки психологічних операцій, можливих інформаційно-психологічних дій з метою випередження впливу, зниження його ефективності та нейтралізації;

– контроль колективної та громадської думки військовослужбовців і цивільного персоналу у зв'язку з негативним інформаційно-психологічним впливом;

– аналіз морально-психологічної обстановки (суспільно-політичної, національно-етнічної, криміногенної тощо) у районі дислокації військової частини, підрозділу і виконання завдання;

– оцінювання ступеня уразливості військових колективів негативній пропаганді та психологічним діям;

– контроль попередження поширення серед військовослужбовців друкованої продукції деморалізуючого спрямування;

– припинення деморалізуючих чуток, фобій;
– профілактика та припинення панічних настроїв військовослужбовців.

Російський дослідник Д. Волкогонов [1] вважає, що інструментарій протидії негативному інформаційно-психологічному впливу має містити методи прогнозування, профілактики, нейтралізації та дискредитації.

На думку українських військових дослідників [5], заходи протидії мають відповідати таким вимогам, як: активність; актуальність і конкретність; систематичність; динамічність і своєчасність; дохідливість; емоційність.

Зазначимо, що боротися з небажаним інформаційно-психологічним впливом доводиться переважно країнам з неусталеною політичною системою. Уряди ж розвинутих держав переймаються не протидією негативному інформаційно-психологічному впливу, а формуванням інформаційно-психологічного простору навколо розгорнутої військової операції. Прикладом цьому може бути інформаційна політика США навколо операції у Перській затоці. Під час цієї операції, яка висвітлювалася ЗМІ багатьох країн, керівники американських частин тісно взаємодіяли з представниками ЗМІ. Їм удалося поєднати жорстку цензуру воєнного часу (війна названа “найбільш закритою” у нинішньому сторіччі) з безпрецедентним розмахом організованого відвідування журналістами місць дислокації військ. Цьому здебільшого сприяло створення прес-центрів, у яких журналісти могли одержати великий обсяг свіжої, яскравої і водночас ретельно “просіяної”, “відшліфованої” інформації. Гнучкою й ефективною формою цієї роботи стали 40 “журналістських груп”, що формувалися у складі 4-5 представників ЗМІ й офіцера по зв'язках із громадськістю. Останній був своєрідним цензором усієї інформації, що надходить у групу.

Як бачимо, у світі воєнна наука і практика вже мають досить серйозний здобуток щодо заходів протидії негативному інформаційно-психологічному впливу в різних умовах. Ці напрацювання можна і потрібно використовувати вітчизняною воєнною наукою і практикою. Проте в Україні використання заходів протидії негативному інформаційно-політичному впливу у внутрішніх військах має свою специфіку:

– джерелом небажаного впливу на ВВ МВС України зазвичай є не зовнішній чи внутрішній ворог, а протидіючі політичні сили країни;

– цей вплив досить часто здійснюється не безпосередньо, а опосередковано через формування громадської думки населення щодо внутрішніх військ чи сил охорони правопорядку взагалі;

– такий вплив доволі часто чиниться без прямого порушення національного законодавства;

– використовуються передові засоби маніпулювання свідомістю, розроблені відповідно до світових надбань (наприклад, американські та російські політтехнології, досягнення провідних рекламистів світу);

– ресурси, що використовуються для вчинення негативного інформаційного впливу, є набагато більшими, ніж ті, що мають внутрішні війська для здійснення протидії (замало коштів на проведення досліджень сучасних засобів впливу на свідомість; на створення додаткових структур з організації та здійснення протидії; на організацію сучасного навчання фахівців, які здійснюють протидію негативному інформаційно-психологічному впливу).

Цю специфіку та світовий досвід необхідно враховувати у процесі розроблення заходів протидії негативно-інформаційному впливу, що спрямований на військовослужбовців внутрішніх військ МВС України.

Метою статті є визначення системи заходів протидії негативному інформаційно-психологічному впливу відповідно до етапів виконання службово-бойових завдань з охорони громадського порядку військовослужбовцями внутрішніх військ МВС України.

Виклад основного матеріалу. Враховуючи те, що негативний інформаційно-психологічний вплив можливий не лише завдяки негативному інформуванню, яке здійснюють протидіючі сили, але й завдяки сприятливим для цього впливу особливостям структур свідомості (установкам, актуальним потребам, особливостям ціннісної і мотиваційної сфери тощо) військовослужбовців для здійснення ефективної протидії негативному інформаційно-психологічному впливу, використовуються дві групи заходів:

1) контроль зовнішнього негативного інформування та протидія йому;

2) визначення і корекція за допомогою виховних і психологічних засобів внутрішніх умов, які сприяють негативному інформуванню.

Можливості для реалізації цих заходів є неоднаковими на різних етапах виконання службово-бойового завдання військовослужбовцями ВВ.

Зокрема, на етапі перебування частин у місцях постійної дислокації і підготовки до виконання службово-бойових завдань приділяють увагу вихованню, розвитку особистісних рис, що формують підґрунтя для успішного протистояння військовослужбовців негативному інформаційно-психологічному впливу. На цьому етапі також відстежують дію слабких довготривалих впливів, що формують у свідомості військовослужбовців певні установки, ставлення до тих чи інших суспільно-політичних явищ та готують підґрунтя для ефективної дії короточасних, агресивних цільових впливів у періоди загострення боротьби протидіючими сторонами (наприклад під час виборів). Так, друковані джерела, теле- і радіоканали, сайти Інтернету, що мають різну політичну належність, постійно спрямовані на формування вигідних для свого керівництва установок у свідомості військовослужбовців, цивільного населення.

Крім того, важливим є відстеження того, яка громадська думка формується цими засобами інформації щодо завдань і функцій внутрішніх військ, щодо ставлення цивільного населення регіону, де дислокується частина, до військовослужбовців.

На етапі безпосереднього виконання службово-бойових завдань використовують засоби активного перешкоджання впливу. Зокрема, увага на цьому етапі приділяється:

– фізичному припиненню дії небажаних впливів на військовослужбовців (усунення, дистанціювання від них) чи дискредитації негативної інформації, що надається;

– недопущенню розвитку негативних емоційних станів, які зменшують опір інформаційно-психологічним впливам на військовослужбовців.

Дещо інші завдання в інструментарії на етапі повернення у місце постійної дислокації після виконання СБЗ. На цьому етапі важливим є визначення ефективності дій на попередніх етапах і проведення вторинної профілактики, а саме:

– визначення засобів негативного інформаційно-психологічного впливу, які були дієвими, та їх дискредитація;

– оцінювання наслідків негативного впливу на свідомість військовослужбовця і проведення необхідної роботи з її корекції; у разі

К. Ю. Гунбін. Система заходів протидії негативному інформаційно-психологічному впливу на особовий склад внутрішніх військ на різних етапах виконання службово-бойових завдань з охорони громадського порядку

необхідності – корекція не лише установок, а й станів військовослужбовців (реабілітаційна робота).

Розподіл заходів протидії негативному інформаційно-психологічному впливу на військовослужбовців внутрішніх військ відповідно до етапів виконання службово-бойового завдання з охорони громадського порядку подано у табл. 1.

Як видно із табл. 1, заходи протидії впливу під час виконання будь-якого окремого службово-бойового завдання мають бути внесені у постійний процес формування і підтримання морально-психологічного стану, необхідного для високої боєздатності.

Так, на першому етапі – у місцях постійної дислокації частини у процесі повсякденної діяльності доцільно використовувати два види

Т а б л и ц я 1

Система заходів протидії негативному інформаційно-психологічному впливу відповідно до етапів виконання СБЗ з охорони громадського порядку військовослужбовцями ВВ МВС України

Етапи виконання службово-бойових завдань	ЗАХОДИ ПРОТИДІЇ					
	Первинно-профілактичні		Активні дії, спрямовані на перешкодження негативному впливу			Вторинно-профілактичні
	У місцях постійної дислокації		На марші	У районі виконання СБЗ	У бойових порядках під час виконання СБЗ	У місцях постійної дислокації після виконання СБЗ
	до постановки СБЗ	після постановки СБЗ				
Заходи, спрямовані на контроль зовнішніх факторів, що сприяють впливу	Моніторинг тривало діючих інформаційних впливів на військовослужбовців внутрішніх військ (на формування яких установок спрямовані)	Визначення цілей і доступних засобів впливу протидіючих сторін (наскільки інтенсивними і небезпечними можуть бути їх впливи)	Перешкодження небажаному впливу наочних дистантних засобів інформування (біг-бортів) та мобільних індивідуальних засобів інформування	Перешкодження небажаному впливу мобільних і місцевих засобів інформування	Перешкодження небажаному впливу мобільних і контактних засобів інформування	Визначення впливів, що досягли своєї мети (їх джерел, змісту, цілей, засобів, наслідків тощо)
Заходи, спрямовані на контроль внутрішніх факторів, що сприяють впливу	Виховання і розвиток особистісних рис, що перешкоджають впливові	Експрес-підготовка до протидії впливу у зазначених умовах виконання поставленого завдання	Контроль розвитку станів демотивації до виконання поставленого завдання	Контроль розвитку стану напруженості (перегортання)	Контроль розвитку негативних станів військовослужбовців унаслідок дії стрес-факторів	Корекція структур свідомості військовослужбовців, що зазнали негативного впливу

Крім зазначених у цій таблиці заходів, на всіх етапах виконання СБЗ потрібно відстежувати те, як організація інформування і взаємодії по “горизонталі” і “вертикалі” у внутрішніх військах та взаємодія з іншими силами охорони правопорядку під час сумісного виконання службово-бойових завдань з охорони громадського порядку сприяє (перешкоджає) вчиненню негативного інформаційно-психологічного впливу на військовослужбовців ВВ.

інструментарію. Перший вид призначений для визначення порівняно постійно діючих негативних аспектів дієвості інформаційно-психологічного впливу на військовослужбовців ВВ під час виконання службово-бойових завдань. Це може бути питальник, що складається з трьох груп питань, які відповідають трьом групам зовнішніх факторів впливу: 1) питання, які дозволяють виявити суб’єктивні та об’єктивні аспекти військової служби, що уможливають здійснення небажаного впливу на військовослужбовців;

2) питання, які дають можливість виявити аспекти незадоволеності соціально-побутових та інших потреб, що роблять військовослужбовців чутливими до небажаних впливів; 3) питання, пов'язані з виявленням конкретних джерел інформації, яким військовослужбовці надають перевагу чи які є доступними для них.

Досить поширеною є думка, що надійний результат дає використання лише об'єктивних засобів дослідження джерел впливу, особливостей служби, задоволення основних потреб військовослужбовців. Проте узагальнення суб'єктивних оцінок військовослужбовців щодо здійснюваного на них впливу за ефективністю можна порівнювати з об'єктивними методами дослідження.

Друга група інструментарію спрямована на формування знань, навиків і вмінь протидії негативному інформаційно-психологічному впливу. Сьогодні необхідно не лише навчати основам протидії рядових військовослужбовців, а й готувати офіцерів виховних структур, що проводять такі навчання. Нестача фахівців, які спроможні самі виявити і протидіяти негативному інформаційно-психологічному впливу та навчити цьому інших, є однією із перешкод в організації протидії небажаним впливам. Для розв'язання цієї проблеми було розроблено два типи програм підготовки: "Програма підготовки органів виховних структур до протидії негативному інформаційно-психологічному впливу при виконанні службово-бойових завдань" і "Програма підготовки військовослужбовців до протидії негативному інформаційно-психологічному впливу при виконанні службово-бойових завдань". Кожна із цих програм структурно складається з двох частин:

1) визначення рівня знань про принципи, способи і засоби здійснення впливу, про види впливів, про внутрішні і зовнішні фактори, що полегшують негативний інформаційно-психологічний вплив на військовослужбовців;

2) навчання протидії небажаним впливам.

За сутністю перша частина містить засоби визначення загальної обізнаності за проблемою, тобто схему опитування чи тест і ключі до нього; друга – включає тематичний план проведення занять: лекцій, бесід, семінарів, тренінгів; орієнтовні тексти лекцій, типові (поширені) питання і відповіді на них та набори рекомендованих вправ. Зазначимо, що для засвоєння практичних навиків визначення впливу і протидії йому незамінними є активні

засоби навчання.

Проте, крім програм, офіцерів виховних структур потрібно забезпечувати навчально-методичними посібниками та наочними приладами, психодіагностичним та психотехнічним інструментарієм тощо, які є необхідними у процесі підготовки особового складу для здійснення протидії негативному інформаційно-психологічному впливу.

Після постановки перед військовослужбовцями конкретного службово-бойового завдання необхідним є проведення інструктажу з особовим складом, який актуалізує отримані раніше знання щодо протидії негативному впливу. У разі потреби і наявності часу проводиться експрес-курс формування знань стосовно подолання негативного впливу. Ці дії тим ефективніші, чим точнішою є оперативна інформація про засоби, цілі впливу, які використовують протидіючі сили. Таку оперативну інформацію повинні надавати спеціально сформовані мобільні групи. Якщо одержання такої інформації є неможливим, то ефективність заходів залежатиме від якості прогнозування інформаційно-психологічних впливів протидіючих сторін, яка визначається рівнем підготовки фахівців, що його здійснюють.

З початку виконання СБЗ вплив протидіючих сторін на особовий склад внутрішніх військ може ставати дедалі інтенсивнішим, агресивнішим. За таких умов постає завдання використовувати активні дії, що спрямовані на перешкоджання цьому впливу. Так, на марші потрібно контролювати ті джерела інформації, які можуть впливати на свідомість військовослужбовців у цей період, зокрема:

– перегляд біг-бордів, іншої наочної агітації з небажаними лозунгами чи інформацією;

– спілкування з близькими, прослуховування радіопередач і перегляд сайтів Інтернету за допомогою стільникових телефонів;

– контакти з оточуючими цивільними.

Для уникнення такого небажаного впливу рекомендується перевозити військовослужбовців до міста виконання службово-бойового завдання у закритому автотранспорті. У разі перевезення залізницею треба комплектувати вагони таким чином, щоб виключити щільний контакт з цивільним населенням.

На момент маршу необхідно обмежити користування стільниковим зв'язком, радіоприймачами, іншими технічними

К. Ю. Гунбін. Система заходів протидії негативному інформаційно-психологічному впливу на особовий склад внутрішніх військ на різних етапах виконання службово-бойових завдань з охорони громадського порядку

портативними засобами зв'язку, контролювати потрапляння до особового складу друкованих джерел інформації (листівок, газет, журналів тощо).

Рекомендовано також сформувати спеціальну групу, що повинна займатися вилученням листівок, газет, портативних радіоприймачів та стільникових телефонів та ін. Ці акції варто супроводжувати індивідуальною і груповою роз'яснювальною роботою з військовослужбовцями. Така робота має сформувати у військовослужбовців негативне ставлення до всього того, що пропонують протидіючі сторони.

Для наступного етапу актуальними є засоби перешкоджання проникненню на територію тимчасової дислокації ВОРезів:

– осіб, які можуть дослідити актуальні потреби військовослужбовців, тимчасові труднощі, що виникли у них, з наміром використати цю інформацію для здійснення ефективного маніпуляційного впливу;

– осіб, які потенційно (свідомо чи ні) здатні вчинити небажаний негативний інформаційно-психологічний вплив.

Крім цього, потрібно:

– проаналізувати морально-психологічну обстановку (суспільно-політичну, національно-етнічну, криміногенну тощо) у районі тимчасової дислокації ВОРезу;

– інструктувати особовий склад про особливості поведінки з місцевим населенням відповідно до проведеного аналізу обстановки.

Безпосередньо у районі розташування ВОРезу треба цілеспрямовано організувати та захищати інформаційний простір: проаналізувати можливості використання для впливу на військовослужбовців таких пересувних засобів інформування, як мобільні великі екрани, гучномовці, біг-борди, створення сцен для виступів політиків, діячів культури, інших відомих людей та контролювати їх застосування. Натомість запропонувати військовослужбовцям офіційні джерела інформування (органів державної влади, місцевого самоврядування та військового управління); проводити з ними заняття з політичного й іншого інформування, пояснювати обстановку, що склалася; роз'яснювати прийоми техніки ведення пропаганди протидіючими сторонами, її цілі, сутність тощо.

Під час виконання завдань у бойовому

порядку крім зазначених активних заходів відстежують та ізолюють з місць масових скупчень осіб, що провокують, збуджують натовп, спонукають його до активних дій проти військовослужбовців. Використовують технічні й організаційні заходи протидії впливу натовпу (змінюють музику, що подається через гучномовець, змінюють та розсікають напрямки руху спрямованого натовпу).

Контроль за внутрішніми факторами, що сприяють впливу, на цих етапах необхідно звести до контролю станів військовослужбовців. Для цього є чимало підстав, наприклад:

– емоційні стани як надійний і швидкий індикатор порушення стосунків з навколишнім середовищем (зміни ставлення, мотивації, появи втоми, болю тощо);

– емоційні стани, що спричиняють відгук і “зараження” негативними емоціями від співслужбовців чи інших оточуючих;

– негативні емоційні стани, які полегшують вчинення небажаного впливу;

– негативні емоційні стани, що досить легко дають змогу визначити осіб без ґрунтовної психологічної підготовки;

– якими б не були причини появи негативних станів (небажані впливи, втома тощо), вони потребують уваги, тому що зменшують ефективність виконання службово-бойового завдання.

Звісно, що зміни емоційного стану є непрямую і непевною ознакою вчинення впливу, проте в умовах виконання службово-бойових завдань легкість і швидкість їх діагностики та “додаткові вигоди” роблять їх пріоритетним засобом діагностики для визначення здійсненого небажаного інформаційно-психологічного впливу.

Зазначимо також, що на різних етапах виконання СБЗ причини виникнення негативних станів, які не пов'язані з інформаційними впливами, можуть бути такі: загроза життю і здоров'ю, емоційне напруження перед виконанням завдання (у разі тривалого маршу без активних дій), фізична і психічна втома, виснаження, голод, неможливість задовольнити інші життєві потреби тощо. Крім того, негативні стани можуть розвиватися як наслідок невідповідності поставлених службово-бойових завдань ціннісній і мотиваційній сферам військовослужбовця. Проте останнє є наслідком недоопрацювання виховних структур у напрямку

формування відповідної мотивації до виконання СБЗ і має діагностуватися ще до початку його виконання.

Діагностування негативних станів може здійснюватися за допомогою стандартних схем спостереження за станами, самозвітів (використання питальників) та проєктивних тестів (тест Люшера). У Росії широко використовується апаратний тест. У нашій країні завдяки своїй простоті і швидкості здійснення добре зарекомендували себе стандартні схеми спостереження за негативними станами та використання колірної тесту.

В умовах виконання службово-бойових завдань не дуже багато можливостей для корекції негативних станів. Серед них можна назвати такі: стимулювання мотивації та самомотивування, релаксаційні вправи для швидкого поновлення сил, підбадьорення, персоналізовані звертання. Бажаний ефект мають і такі організаційні заходи, як поділ особового складу на малі групи і закріплення за кожною з них досвідченого військовослужбовця, який допомагає менш досвідченим співслужбовцям долати певні труднощі. До проведення спеціальної операції, при можливості, потрібно залучати найбільш підготовлених військовослужбовців, що мають практичний досвід подібної діяльності та вислугу не менше п'яти років. Зриву інформаційно-психологічного впливу протидіючих сторін сприяє також рішуча ізоляція військовослужбовців, підрозділів, а іноді й частин, які були піддані деморалізації і стали внаслідок цього джерелом непевності, поширення чуток, паніки, тощо, тобто локалізація негативних психологічних явищ.

Джерела негативної інформації, які неможливо фізично усунути, мають бути дискредитовані. Крім того, командири, офіцери виховних структур повинні вказувати особовому складу на ознаки чинення у відношенні до них маніпуляцій, нагадувати способи протистояння небажаному впливу (знецінення, дискредитація, відхід тощо), що сприяє актуалізації сформованих у них раніше знань і вмінь протистояти негативному інформаційно-психологічному впливу.

По закінченні виконання службово-бойового завдання та поверненні частини у місце постійної дислокації проводяться заходи вторинної профілактики, що спрямовані на ліквідацію негативних наслідків небажаного інформаційно-психологічного впливу і

поновлення можливостей опору впливу (як важливої частини поновлення боєздатності військовослужбовців частини). На цьому етапі вирішуються дві задачі:

1) діагностування наслідків негативного інформаційно-психологічного впливу;

2) подолання цих наслідків, поновлення можливостей опору небажаним впливам.

Під час вирішення першої задачі важливим є визначення змін у ставленні до значущих соціально-політичних явищ, змін установок, цінностей, а також змін у ставленні до цілей, завдань внутрішніх військ у свідомості військовослужбовців, особливо якщо це призводить до розвитку негативних емоційних станів – депресій, втрати сенсу життя, служби окремими військовослужбовцями чи деморалізації особового складу в цілому.

У процесі вирішення другої задачі – щодо ліквідації наслідків негативного впливу – важливим є відновлення адекватної системи цінностей, установок, ставлення до служби у внутрішніх військах, відновлення позитивного емоційного стану окремих військовослужбовців та позитивного морально-психологічного духу частини у цілому. Хоча стрес не завжди є наслідком негативного інформаційно-психологічного впливу, його зняття у будь-якому випадку є обов'язковим завданням вторинної профілактики негативного впливу, тому що воно поновлює можливості опору. У зв'язку з цим актуальним стає використання релаксаційних заходів вторинної профілактики небажаного впливу.

Інструментарій вирішення першої задачі структурно являє собою анкети, психодіагностичні методики (питальники, проєктивні й апаратні методики, схеми спостереження), сутність яких полягає у визначенні ступеня наслідків негативного інформаційно-психологічного впливу на свідомість, психіку і професійну діяльність військовослужбовця.

Для вирішення другої задачі як інструментарій використовують релаксаційні методики, відпочинок, індивідуальні і групові бесіди, заходи культурно-масової роботи. Для окремих військовослужбовців потрібні мотиваційні тренінги. Крім того, звертають увагу на виникнення у військовослужбовців ознак посттравматичних стресових розладів.

На цьому етапі також проводять такі заходи:

– аналізують, які саме впливи (за змістом, джерелом, метою тощо) знизили ефективність

К. Ю. Гунбін. Система заходів протидії негативному інформаційно-психологічному впливу на особовий склад внутрішніх військ на різних етапах виконання службово-бойових завдань з охорони громадського порядку

діяльності військової частини та її окремих військовослужбовців;

– виявляють, які помилки, прорахунки, що посприяли вчиненню небажаного впливу, були допущені під час виконання службово-бойового завдання як на рівні керівництва, так і на рівні дій окремих військовослужбовців;

– застосовують відповідні санкції до винуватців, панікерів;

– визначають заходи з оптимізації (з урахуванням допущених помилок та передового досвіду) всієї системи протидії інформаційно-психологічному впливу.

Висновки

Запропонована система заходів та інструментарій протидії негативному інформаційно-психологічному впливу на військовослужбовців ВВ МВС України інтенсивно використовує “внутрішні” ресурси військ взагалі і військовослужбовців зокрема. Це, насамперед, пов’язано з тим, що внутрішні війська, забезпечуючи охорону громадського порядку під час масових суспільно-політичних заходів, для яких і є характерним інтенсивний негативний інформаційно-психологічний вплив на військовослужбовців, мають справу з цивільним населенням своєї країни, яке саме стало об’єктом політичного маніпулювання, а не з ворогами як такими. Більшість інформаційних впливів, що вчиняється через засоби масового інформування, підлягає під реалізацію права на “свободу слова”. Внутрішні війська через невеликі обсяги фінансування не можуть використовувати зовнішні контрдії, наприклад, активно застосовувати засоби мас-медіа для контрольованого інформування суспільства стосовно виконуваних

військовослужбовцями завдань. Реалізація “внутрішніх” ресурсів щодо можливості здійснення протидії негативному інформаційно-психологічному впливу передбачає гармонізацію системи інформування військовослужбовців внутрішніх військ, інтенсифікацію виховної і психологічної роботи.

Список використаних джерел

1. Волкогонов Д. А. Контрпропаганда и практика / Д. А. Волкогонов, И. С. Даниленко, И. А. Климов. – М. : Воениздат, 1998. – 238 с.

2. Доктрина информационной безопасности Российской Федерации (09.09.2000) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.rg.ru/oficial/doc/min_and_vedom/mim_bezop/doctr.shtm

3. Доктрина інформаційної безпеки України (08.07.2009) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.media-yryst.com/pro_doktrynu_informatsynoyi_bezpeky_ukrayiny.aspx

4. Об утверждении Инструкции о порядке организации и проведении идеологической работы в пограничных войсках Республики Беларусь : приказ Государственного комитета пограничных войск Республики Беларусь от 8 ноября 2006 г. № 492 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://zakon2006.by.ru/part17/doc26414.shtm>

5. Руснак І. С. Розвиток форм і способів ведення інформаційної боротьби на сучасному етапі / І. С. Руснак, В. М. Телелим // Наука і оборона. – 2000. – № 2. – С. 16–23.

Стаття надійшла до редакції 18.11.2010 р.